

26/10

Onödig bekännelse

FÖRFATTARINNAN *Marika Stiernstedt*, som under några år varit känd som kommunist-sympatisör, har i en liten skrift (*Bolsjevism ingen exportvara*, Bonniers, 4:25) markerat ett visst avståndstagande från den ryska regimen och beundran för Titos självständighet. Till stor del består boken av referat av några böcker som fru Stiernstedt av någon anledning kommit att läsa. Några systematiska studier ligger inte bakom skriften, ej heller någon nämnvärd tankeverksamhet. Vackra och gripande är några sidor om tiggeriet på ett adels-gods före revolutionen. Slut-reflexionen blir att det är orimligt att åberopa den varmhjärtade och välmående författarinnan vare sig för eller mot bolsjevismen; denna förvirrade okunnighet borde både före och efter "omvändelsen" ha förblivit privatsak.

HERBERT TINGSTEN

D • N
28/10 1950

Illusionism och undanflykter

Pressdebatten kring två böcker under den senaste tiden måste hos många uppmärksamma läsare ha givit anledning till oroliga frågor. Vi syftar på arbeten från helt skilda områden: biskop Giertz "Grunder" och docent Lindbergs "Kunglig utrikespolitik". Att undvika klarhet, att försvara genom tystnad eller undanflykter, att bevara illusioner utan att själv vara fångad av dem tycks vara ledmotivet för en rad tidningars uttalanden.

Låt oss först stanna vid biskop Giertz bok. Mot biskopen skall i detta sammanhang ingen kritik riktas; man kan utgå från att han tror på vad han säger. Men vad han tror är fångad av dem tycks vara ledmotivet för en rad tidningars uttalanden. Låt oss först stanna vid biskop Giertz bok. Mot biskopen skall i detta sammanhang ingen kritik riktas; man kan utgå från att han tror på vad han säger. Men vad han tror är exempelvis: att nyfödda barn är syndare och blir förtappade utan dop, att en "falsk lära är farligare än grova synder och laster", "att skilja sig från sin make är att skilja sig från Gud", att Gud använder sjukdomar, nöd och krig för att bestraffa människor och folk. Han uttrycker sig i alla dessa punkter så konkret att det synes omöjligt att beteckna honom som en poetisk symboltänkare — han menar vad han säger, utan vidare spisning.

Genom en anmälan till medicinalstyrelsen har dessa meningar dragits inför offentligheten. Två frågor föreligger: har hr Giertz rätt respektive är hans påståenden skadliga för den konfirmationsungdom till vilken de riktas? Besvaras den förra frågan med ja, får vi låta den andra falla; även konfirmationsungdom måste tåla sanningen. Besvaras den med nej eller "vet inte", så är det naturligt om skadlighetsfrågan diskuteras och prövas. I den press som försvarar hr Giertz dryftas emellertid ingen av de båda frågorna på allvar; tanken att hr Giertz skulle ha rätt ter sig måhända för skribenterna alldeles orimlig — eftersom de inte ens berör frågan —, men detta hindrar inte att man sträcker paraplyet över den kritiserade.

Vilka argument tillgrips då? I högers ledande tidning finnes två: en antydning om att anmälan mot biskop Giertz inspirerats av en annan, konkurrerande konfirmationslärare samt påpekandet att barn som upp-

växer i olyckliga familjeförhållanden särskilt behöver upplysning om familjebildningens ansvar — rimligen menas att satsen "att skilja sig från sin make är att skilja sig från Gud" är nyttigt just för barn till skilda makar, men något så ruskigt sägs naturligtvis inte ut. Samma undvikande metoder — ehuru av mindre stötande art — begagnar dr Erik Hj. Linder i Stockholms-Tidningen. Arvsyndnen är den medfödda, "biologiskt betingade" egoismen — sättet att behandla denna kan diskuteras, skriver hr Linder, men biskop Giertz "sätt" kritiserats inte; ostridigt riktiga saker sägs också om att människorna "ofta måste lida för andras gärningar", varmed antyds — utan att det uttalas — att de nyfödda barnens förtappelse är plausibel. I en rad uttalanden lyckas den aktade skribenten "diskutera" (som det heter) den Giertzka boken utan att ta ställning till den. Resultatet blir ett försvar utan ansvar för denna bok — genom kringgående rörelser, vilkas innebörd observeras blott av några kritiska läsare. Vad tror de båda skribenterna som här berörs — liksom många liknande — i riktighetsfrågan och skadlighetsfrågan? Ja, den saken, dvs. den sak det gäller, får man inte en aning om.

*

Att den svenske monarken under de norsk-svenska kriserna i slutet av 1800-talet skulle begära hjälp eller inblandning från främmande makt — liksom att förhandlingar av denna art skulle föras utan statsrådets hörande — framstod även för konservativa och starkt monarkistiska ämbetsmän och politiker som en absurditet. År 1884 betecknade utrikesminister Hochschild dylika aktioner som otänkbara; de skulle ju vara "brottsliga", de skulle innebära "förrädiska stämplingar". Vid samma tid förklarade en av andra kammarens konservativaste politiker, greve Eric Sparre, att han inte kunde "föreställa sig att konungen av Sverige numera skulle inlåta sig i förhandlingar med främmande makter utan att hava hört sitt statsråd". År 1903 betonade utrikesminister Lagerheim det självklara i "att vi icke skola

söka att draga våra unionella tvister under utlandets dom, än mindre begära dess inblandning"; om så skedde "skulle Norge få den yppersta anledning och ett oemotståndligt be-

rättigande att göra på samma sätt".

Nu har docent Lindberg visat att förfrågningar och förhandlingar av den karaktäriserade typen snart sagt var ett ordnigt led i den svenske kungens verksamhet; de misstankar som på vänsterhåll uppades för ett halvsekel sedan och då förklarades grundlösa och gemena har bekräftats. Saken är så gammal att den bör kunna diskuteras lidelsefritt och öppet även av de mest ivriga rojalister, tycker man; i England, rojalismens högberg, är dylika debatter naturliga och vanliga. Men även på den punkten befinns det att skribenterna inom skilda läger — främst högers och socialdemokratin — undviker ämnet eller söker försvara vad som skett. Inte så att man tar avstånd från Hochschild, Sparre och Lagerheim som rabulister och maskerade republikaner. Utan så att de nya upplysningarna påstås vara utan intresse, att de diskutabla aktionerna förtogs, att det helt allmänt betonas att på den tiden var ju allting annorlunda. Låt oss inte tala om saken, det är den röda tråden i debatten; inläggen är försök att komma bort från realiteten, inte att analysera och klarlägga.

Den öppna behandlingen av frågor som pressen i första rummet har som uppgift kan genom den med dessa exempel kännetecknade tekniken förvandlas till en karikatyr. Man söker, utan att fatta ståndpunkt, hos läsaren suggerera fram ett visst ställningstagande. Det gäller att inte blamera sig genom att försvara det ohållbara och tillika att inte irritera populära föreställningar och opinioner. Kompromissen blir en illusionism i smyg, ett doliskt försvar för vad som inte öppet kan försvaras. Det står illa till med styrkan av de idéer som måste värjas genom utsuddning och undanflykter.